Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOAMNA LAILA MEDINA
prezentate la 30 martie 2023 [1]

Cauza C-758/21 P

Ryanair DAC,
Airport Marketing Services Ltd
împotriva

Comisiei Europene

„Recurs – Ajutor de stat – Ajutor pus în aplicare de Austria în favoarea aeroportului din Klagenfurt, a companiei Ryanair și a altor transportatori aerieni care utilizează acest aeroport – Articolul 85 alineatul (3) din Regulamentul de procedură al Tribunalului – Articolul 17 din Regulamentul (UE) 2015/1589 – Date relevante pentru calcularea ajutorului care trebuie recuperat”

1. Prin recursul formulat, Ryanair DAC și Airport Marketing Services Ltd („AMS”, denumite în continuare, împreună, „recurentele”) solicită anularea Hotărârii Tribunalului din 29 septembrie 2021, Ryanair și alții/Comisia (T-448/18, nepublicată, EU:T:2021:626) (denumită în continuare „hotărârea atacată”). Prin această hotărâre a fost respinsă acțiunea lor având ca obiect anularea în parte a Deciziei (UE) 2018/628 a Comisiei [2], în măsura în care le privește pe aceste recurente.

I. Istoricul litigiului

2. Istoricul litigiului este prezentat la punctele 1-39 din hotărârea atacată. În sensul prezentului recurs, acesta poate fi rezumat după cum urmează.

3. Ryanair este un transportator aerian, iar AMS este filiala sa care furnizează soluții în materie de strategie de marketing, cea mai mare parte a activității sale constând în vânzarea de spații publicitare pe site-ul Ryanair. Aeroportul din Klagenfurt (Austria, denumit în continuare „aeroportul”) este situat la periferia orașului menționat, care este capitala provinciei Carintia. Proprietarul și operatorul aeroportului este Kärntner Flughafen Betriebsgesellschaft mbH (denumită în continuare „KFBG”). Deținătorii acțiunilor la KFBG au fost în ultimă instanță întotdeauna autorități sau entități publice. KFBG are o filială deținută integral, Destinations Management GmbH (denumită în continuare „DMG”), care furnizează aeroportului diferite

[1] Limba originală: engleza.

[2] Decizia din 11 noiembrie 2016 privind ajutorul de stat SA.24221(2011/C) (ex 2011/NN) pus în aplicare de către Austria în favoarea aeroportului Klagenfurt, a companiei Ryanair și a altor transportatori aerieni care utilizează acest aeroport (JO 2018, L 107, p. 1, denumită în continuare „decizia atacată”).

servicii. În special, DMG a acționat în calitate de consultant pentru a atrage companii aeriene pe aeroport și a încheiat mai multe acorduri în temeiul cărora companiile aeriene au primit sume de bani considerabile în schimbul serviciilor de marketing.

4. La 22 ianuarie 2002, au fost încheiate patru acorduri. În primul rând, KFBG și Ryanair au încheiat un acord de servicii aeroportuare (denumit în continuare „ASA din 2002”). Acest acord a intrat în vigoare la 27 iunie 2002, pentru o perioadă de cinci ani, și prevedea reînnoirea automată pentru o perioadă suplimentară de cinci ani, cu condiția ca Ryanair să își respecte pe deplin obligațiile care îi revin în temeiul acordului respectiv. Prin acordul menționat, Ryanair s-a angajat să opereze un zbor între aeroport și aeroportul Londra-Stansted cel puțin o dată pe zi, în perioada 27 iunie 2002-26 iunie 2007, în schimbul unei taxe fixe pe escală. În plus, Ryanair urma să perceapă o sumă fixă pe pasager la plecare ca tarif pentru servicii destinate pasagerilor pentru aeroport plus o sumă fixă pe pasager la plecare ca taxă de securitate și să plătească aceste taxe aeroportului. ASA din 2002 detalia diferitele servicii pe care aeroportul trebuia să le furnizeze Ryanair și prevedea anumite alte plăți către aeroport.

5. În al doilea rând, DMG și Leading Verge.com Limited (denumită în continuare „LV”), care a devenit FR Financing (Malta) Ltd (denumită în continuare „FR Financing”), o filială a Ryanair care a fost între timp lichidată, au încheiat un acord de servicii de marketing (denumit în continuare „ASM din 2002 între DMG și LV”). Acest acord a intrat în vigoare în aceeași zi și urma să înceteze la 26 iunie 2007 și să fie reînnoit în mod automat pentru o perioadă suplimentară de cinci ani, cu condiția ca LV să își respecte pe deplin obligațiile care îi revin în temeiul acordului respectiv. În conformitate cu acordul menționat, DMG a însărcinat LV să elaboreze un plan de promovare, să asigure linkuri către pagina principală a DMG și să desfășoare alte activități promoționale în schimbul unei plăți anuale fixe.

6. În al treilea rând, DMG și AMS au încheiat un alt acord de marketing (denumit în continuare „ASM din 2002 între DMG și AMS”). Acest acord, care a intrat în vigoare în aceeași zi pentru o perioadă de cinci ani, prevedea posibilitatea de prelungire pentru încă cinci ani. Conform acordului respectiv, DMG a desemnat AMS să activeze și să administreze pe site-ul www.ryanair.com, cel târziu până la 1 mai 2002 și în schimbul unor taxe anuale, două linkuri către site-uri alese de DMG, care să evidențieze punctele de interes turistic din provincia Carintia. Acordul menționat prevedea totodată că AMS putea eventual să furnizeze servicii suplimentare.

7. În al patrulea rând, a fost încheiat și a intrat în vigoare în aceeași zi un act adițional sub forma unei scrisori de însoțire a ASM din 2002 între DMG și LV (denumită în continuare „scrisoarea de însoțire din 2002”). S-a convenit că, în ceea ce privește ASM din 2002 între DMG și LV, DMG trebuia să efectueze o nouă plată către LV pentru măsuri de marketing suplimentare și intensificate în perioada de valabilitate a contractului dintre DMG și LV.

8. ASA din 2002, ASM din 2002 între DMG și LV, cu modificările ulterioare, și ASM din 2002 între DMG și AMS (denumite în continuare, împreună, „acordurile din 2002”) au încetat la 29 octombrie 2005, atunci când Ryanair a întrerupt prestarea serviciilor sale de transport aerian de pasageri între aeroport și aeroportul Londra-Stansted.

9. La 23 august 2006, KFBG și Ryanair au încheiat un nou acord de servicii aeroportuare (denumit în continuare „ASA din 2006”). Acest acord a avut ca obiect un zbor care urma să fie operat de trei ori pe săptămână către aeroportul Londra-Stansted, în perioada 19 decembrie 2006-21 aprilie

2007. Ryanair avea obligația să plătească taxele oficiale de pe aeroportul din Klagenfurt. Datorită unei scheme de stimulente, Ryanair a beneficiat de un stimulent de 7,62 euro pe pasager la plecare în cadrul noului serviciu regulat.

10. La 21 decembrie 2006, DMG și AMS au încheiat un nou acord de servicii de marketing (denumit în continuare „ASM din 2006”), care a intrat în vigoare la 28 februarie 2007. ASM din 2006 a fost corelat cu angajamentul Ryanair de a opera zborurile avute în vedere de acordul menționat la punctul precedent. AMS avea obligația să furnizeze un pachet anual de servicii de marketing care urmărea în special promovarea destinației Klagenfurt/Carintia.

11. ASA din 2006 și ASM din 2006 (denumite în continuare, împreună, „acordurile din 2006”) erau aplicabile până la 21 aprilie 2007.

12. La 11 octombrie 2007, în urma unei plângeri depuse de un concurent al Ryanair în sectorul european al transportului aerian de pasageri care susținea că Ryanair a beneficiat de un ajutor de stat ilegal, acordat în special de provincia Carintia, orașul Klagenfurt, Kärnten Werbung Marketing & Innovations management GmbH și aeroportul din Klagenfurt, prin intermediul KFBG, Comisia a transmis plângerea respectivă Republicii Austria și a solicitat informații suplimentare. Prin scrisorile din 15 noiembrie 2010 și 24 martie 2011, Comisia a solicitat Austriei informații suplimentare. La 8 aprilie 2011, Comisia a solicitat Ryanair alte informații, transmise apoi Austriei, care și-a prezentat ulterior observațiile.

13. La 22 februarie 2012, Comisia a informat Austria cu privire la decizia sa de a iniția procedura de investigare prevăzută la articolul 108 alineatul (2) TFUE, în special în ceea ce privește acordurile din 2002 și din 2006 încheiate cu Ryanair [3].

14. Prin scrisorile din 29 mai și 20 iulie 2012, consilierul juridic al Ryanair a solicitat în special accesul la dosarul administrativ, cerere care a fost respinsă de Comisie.

15. Prin scrisoarea din 24 februarie 2014, Comisia a solicitat Austriei informații suplimentare cu privire la un acord de marketing încheiat între aeroport și Ryanair la 22 ianuarie 2002, iar Austria a răspuns acestei solicitări la 11 iunie 2014.

16. La 23 iulie 2014, Comisia a decis să extindă procedura de investigare.

17. În decizia atacată, Comisia a considerat îndeosebi că, prin acordurile din 2002 și din 2006, Republica Austria a acordat companiei Ryanair un ajutor ilegal care era incompatibil cu piața internă. Aceasta a stabilit cuantumurile ajutorului recuperabile pornind de la partea negativă a fluxului marginal preconizat la momentul încheierii acordurilor în discuție, pentru fiecare an în care erau aplicabile acordurile respective. Ea a constatat că recurentele sunt răspunzătoare în solidar pentru rambursarea integrală a ajutorului primit în temeiul acordurilor în discuție, în valoare principală indicativă de 1 827 267 de euro și, respectiv, de 141 326 de euro, și a dispus recuperarea ajutorului menționat.

[3] Publicată în *Jurnalul Oficial al Uniunii Europene* la 3 august 2012 (JO 2012, C 233, p. 28).

II. Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată

18. În primă instanță, Ryanair, AMS și FR Financing au invocat șase motive în susținerea acțiunii lor și, la 24 august 2018, au formulat o cerere privind măsuri de cercetare judecătorească, prin care au solicitat Comisiei să prezinte anumite documente. La 25 septembrie 2020 (și anume după închiderea fazei scrise a procedurii), părțile respective au depus două documente ca probe suplimentare. Aceste două documente au fost tabelul aeroportului cu estimările veniturilor provenite din activități nonaeronautice pe pasager la plecare pentru acordurile de servicii aeroportuare și acordurile de servicii de marketing (anexa E.1), precum și o versiune neredactată a datelor privind costurile dintr-un raport întocmit la 3 noiembrie 2014 de Oxera, consultantul economic al Ryanair (anexa E.2).

19. Prin hotărârea atacată, Tribunalul a considerat că probele menționate sunt inadmisibile, întrucât reclamantele în primă instanță nu au justificat depunerea sau propunerea tardivă a probelor suplimentare în conformitate cu articolul 85 alineatul (3) din Regulamentul de procedură al Tribunalului (denumit în continuare „Regulamentul de procedură”). De asemenea, această instanță a respins ca nefondate toate motivele invocate și, prin urmare, a respins acțiunea în totalitate.

III. Apreciere

20. În susținerea recursului, recurentele invocă patru motive.

A. Primul motiv de recurs, referitor la admisibilitatea probelor suplimentare prezentate de recurente în fața Tribunalului

21. Recurentele susțin în esență că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a respins ca inadmisibile, refuzând astfel să le ia în considerare în vederea unui control jurisdicțional, elemente de probă substanțiale care au fost prezentate de acestea. În special, ele afirmă că Tribunalul a săvârșit o eroare (i) prin faptul că nu a ținut seama sau prin faptul că nu a luat în considerare în mod corespunzător principiile juridice care stau la baza articolului 85 alineatele (1)-(3) din Regulamentul de procedură și (ii) prin faptul că nu a ținut seama de jurisprudența în care sunt aplicate dispozițiile respective.

22. Articolul 85 din Regulamentul de procedură prevede diferite etape în care pot fi prezentate sau propuse probele. Articolul 85 alineatul (1) prevede: „[p]robele se depun și se propun în cadrul primului schimb de memorii” (*regula generală*). Articolul 85 alineatul (2) prevede: „[p]ărțile principale mai pot depune sau propune probe în sprijinul argumentației lor atât în cadrul replicii, cât și al duplicii, cu condiția ca întârzierea în depunerea sau propunerea acestora să fie justificată” (*derogarea*). Articolul 85 alineatul (3) prevede: „[c]u titlu excepțional, părțile principale mai pot depune sau propune probe înainte de închiderea fazei orale a procedurii sau înainte de decizia Tribunalului de a se pronunța fără parcurgerea fazei orale a procedurii, cu condiția ca întârzierea în depunerea sau propunerea de probe să fie justificată” (*excepția*).

23. Curtea a statuat deja că aceste norme țin seama de principiile contradictorialității și egalității armelor, precum și de dreptul la un proces echitabil, în interesul unei bune administrări a justiției [4]. Curtea a stabilit totodată că „instanța Uniunii are competența de a controla temeinicia motivului întârzierii invocat la depunerea acestor probe sau propuneri de probe și, dacă este cazul, conținutul acestora din urmă, precum și, dacă această depunere tardivă nu este justificată corespunzător cerințelor legale sau nu este întemeiată, are competența de a le înlătura” [5].

24. Acest pasaj privea articolul 85 alineatul (2) din Regulamentul de procedură și jurisprudența citată de Curte în cuprinsul său, referitoare la dispoziția echivalentă din fostul Regulament de procedură [6].

25. Din Hotărârea Gaki-Kakouri/Curtea de Justiție [7], precum și din Hotărârea BP/FRA [8] rezultă că raționamentul de mai sus este aplicabil și pentru articolul 85 alineatul (3) din acest regulament de procedură, dar – întrucât articolul 85 alineatul (2) este o derogare, iar articolul 85 alineatul (3) o excepție – acest din urmă criteriu este mai strict și este aplicabil doar în împrejurări excepționale (a se vedea punctul 31 din prezentele concluzii).

26. Mai întâi, argumentul principal al recurentelor este acela că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin respingerea celor două elemente de probă ca inadmisibile, deși asemenea probe trebuie să fie întotdeauna acceptate de Tribunal în cadrul controlului său jurisdicțional, „cu excepția cazului în care există motive întemeiate care să justifice contrariul”.

27. Argumentul menționat trebuie respins ca nefondat. Acesta echivalează efectiv cu răsturnarea rațiunii care stă la baza normelor privind administrarea probelor în fața Tribunalului.

28. Din jurisprudența Gaki-Kakouri rezultă că acceptarea probelor prezentate tardiv constituie o excepție. Mai mult, din însuși modul de redactare a articolului 85 alineatul (3) din Regulamentul de procedură reiese că părților care intenționează să prezinte astfel de probe le revine sarcina de a justifica în mod suficient întârzierea în depunerea sau propunerea lor.

29. Astfel, contrar argumentului recurentelor, Tribunalul nu este obligat să accepte întotdeauna probele prezentate tardiv, cu excepția cazului în care stabilește că respingerea probelor respective este necesară pentru „motive întemeiate” (și anume ca urmare a principiului contradictorialității sau a noțiunii de procedură echitabilă în fața Tribunalului).

30. Dimpotrivă, revine părților însele sarcina de a justifica această întârziere.

31. După cum în mod corect a statuat Tribunalul în Hotărârea TestBioTech și alții/Comisia [9], „depunerea sau propunerea de probe înainte de închiderea fazei orale a procedurii este supusă dublei condiții ca [(i)] întârzierea în depunerea sau propunerea probelor să fie justificată și [(ii)] depunerea sau propunerea tardivă a probelor să fie justificată de împrejurări excepționale. În ceea ce privește a doua condiție de admisibilitate [(ii)] […] trebuie să se observe că, în orice caz,

[4] Hotărârea din 14 aprilie 2005, Gaki-Kakouri/Curtea de Justiție [C-243/04 P, nepublicată, EU:C:2005:238, punctul 30 (referitor la dispozițiile echivalente din fostul Regulament de procedură al Tribunalului)].

[5] Hotărârea din 16 septembrie 2020, BP/FRA (C-669/19 P, nepublicată, EU:C:2020:713, punctul 41). Curtea citează aici Hotărârea din 14 aprilie 2005, Gaki-Kakouri/Curtea de Justiție (C-243/04 P, nepublicată, EU:C:2005:238, punctele 32 și 33).

[6] Și anume articolul 48 alineatul (1) din fostul Regulament de procedură al Tribunalului.

[7] Hotărârea din 14 aprilie 2005, Gaki-Kakouri/Curtea de Justiție (C-243/04 P, nepublicată, EU:C:2005:238, punctele 32 și 33).

[8] Hotărârea din 16 septembrie 2020, BP/FRA (C-669/19 P, nepublicată, EU:C:2020:713, punctul 47).

[9] Hotărârea din 15 decembrie 2016 (T-177/13, nepublicată, EU:T:2016:736, punctul 251).

caracterul excepțional al unei asemenea depuneri sau propuneri implică faptul că a fost imposibilă prezentarea de către reclamant a documentelor în cauză în fața Tribunalului înainte de ședință sau că nu se putea pretinde în mod rezonabil din partea reclamantului să le depună sau propună mai devreme. *Revine părții care intenționează să depună sau să propună documentele în fața Tribunalului sarcina de a dovedi că această condiție este îndeplinită la momentul depunerii sau propunerii noilor probe*" (sublinierea noastră).

32. Considerăm că abordarea de mai sus a Tribunalului (atunci când, în anumite situații, acesta solicită dovezi în susținerea justificării unei depuneri sau propuneri tardive a probelor) poate fi susținută de Hotărârea BP/FRA a Curții [10], în care aceasta se referă la obligația de a se furniza astfel de probe pentru demonstrarea justificării respective.

33. La punctul 47 din aceeași hotărâre, Curtea arată de asemenea că articolul 85 alineatul (3) din Regulamentul de procedură trebuie interpretat în sens destul de strict („doar *cu titlu excepțional*, părțile mai pot depune sau propune probe. Din această dispoziție reiese cu claritate că orice întârziere în depunerea sau propunerea de probe *trebuie să fie justificată*") (sublinierea noastră).

34. În cadrul procedurii în primă instanță, recurentele au susținut în esență, cu privire la tabelul cu veniturile provenite din activități nonaeronautice obținute din partea aeroportului, că acest tabel a fost menționat de Comisie în memoriul său în duplică. Făcând referire la cererea lor privind o măsură de organizare a procedurii, ele arată că obținerea informațiilor din partea aeroportului a fost dificilă și a durat mult timp, întrucât informațiile erau vechi, personalul de la aeroport s-a schimbat, iar criza COVID-19 a afectat atât personalul aeroportului, cât și pe reclamante și consilierii lor. Potrivit recurentelor, ele au primit informațiile abia „în ultimele câteva zile".

35. În opinia noastră, este clar – după cum se poate deduce din jurisprudența menționată mai sus – că recurentele ar fi trebuit să poată furniza anumite probe care să ateste că au încercat să obțină la timp tabelul din partea aeroportului și că au continuat să trimită notificări aeroportului în acest sens, nu în ultimul rând după primirea observațiilor Comisiei cu privire la noile probe (din 14 octombrie 2020), în care Comisia a susținut printre altele că întârzierea nu a fost justificată întrucât explicațiile nu erau verificabile. Dat fiind că între memoriul în duplică al Comisiei (25 februarie 2019) și ședință (29 septembrie 2020) a trecut o perioadă atât de lungă, recurentele ar fi trebuit să prezinte anumite probe de tipul celor pe care le-am menționat mai sus, pentru a demonstra că își puteau dovedi justificarea în conformitate cu articolul 85 alineatul (3) din Regulamentul de procedură.

36. Trebuie arătat că recurentele nu au prezentat asemenea probe nici în stadiul recursului.

37. Excepțiile trebuie interpretate în sens strict și astfel, în cauze precum cea de față, atunci când are îndoieli cu privire la justificarea furnizată de parte pentru depunerea sau propunerea tardivă, Tribunalul trebuie să poată efectua cel puțin o verificare de bază și, în consecință, poate solicita părții respective să își susțină afirmația prin dovezi.

38. Într-adevăr, Curtea a statuat deja într-o situație similară, în care partea susținea că întârzierea în depunerea sau propunerea unor elemente de probă în primă instanță a fost determinată de problemele sale de sănătate, că Tribunalul a respins în mod corect argumentul menționat, întrucât partea în cauză nu putea să furnizeze un certificat medical în acest sens [11].

[10] Hotărârea din 16 septembrie 2020 (C-669/19 P, nepublicată, EU:C:2020:713, punctul 44).

[11] Hotărârea din 11 septembrie 2019, HX/Consiliul (C-540/18 P, nepublicată, EU:C:2019:707, punctele 65-68).

39. În continuare, în cadrul ședinței, recurentele au încercat să invoce Hotărârea Tribunalului din 15 iunie 2022, Qualcomm/Comisia (Qualcomm – Plăți de exclusivitate) (T-235/18, EU:T:2022:358), în care probele depuse tardiv de Qualcomm au fost acceptate de această instanță ca fiind admisibile.

40. Este suficient să se arate că, în mod obiectiv, prezenta cauză nu este comparabilă din punct de vedere material cu cauza respectivă, având în vedere cel puțin patru aspecte: astfel, (i) justificarea pentru depunerea sau propunerea tardivă este diferită, (ii) natura documentelor în discuție este diferită, (iii) procedurile sunt diferite și (iv) statutul reclamantei este diferit. În ceea ce privește punctul (i), Qualcomm nu s-a întemeiat doar pe articolul 85 alineatul (3) din Regulamentul de procedură, ci a susținut de asemenea că în acest caz articolul 85 alineatul (3) trebuie interpretat „în lumina articolului 92 alineatul (7) din același regulament” (proba contrară și completarea probatoriului solicitat sunt admisibile). Deși considerăm că abordarea Tribunalului în cauza Qualcomm este convingătoare, este suficient să spunem că, în prezenta cauză, recurentele nu au invocat un asemenea argument (nici în primă instanță, nici în stadiul recursului) și nici nu au prezentat o asemenea argumentație în mod expres sau implicit – în pofida faptului că însăși Comisia a abordat în mod explicit articolul 92 alineatul (7) și a susținut că această dispoziție nu este aplicabilă. În legătură cu punctul (ii), din această hotărâre reiese că Qualcomm a avut motive obiective pentru care nu a putut obține documentele în discuție, iar Tribunalul explică în detaliu în hotărârea respectivă (punctele 134-153) că depunerea, în ansamblul lor, a probelor suplimentare după închiderea fazei scrise a procedurii a fost „justificată de împrejurări excepționale” și, prin urmare, este admisibilă. Referitor la punctul (iii), cauza Qualcomm are ca obiect dreptul concurenței, în timp ce prezenta cauză privește un ajutor de stat (a se vedea punctul 94 din prezentele concluzii). În ceea ce privește punctul (iv), beneficiarul într-un caz de ajutor de stat nu este pârâtul în fața Tribunalului.

41. În sfârșit, recurentele urmăresc totodată să se întemeieze în special pe Hotărârea Crocs/EUIPO – Gifi Diffusion (Încălțăminte) [12], și Hotărârea Schmid/EUIPO – Landeskammer für Land- und Forstwirtschaft in Steiermark (Steirisches Kürbiskernöl) [13]. Ele susțin că Tribunalul a aplicat în mod eronat această jurisprudență, afirmând că din jurisprudența respectivă rezultă că depunerea sau propunerea tardivă de probe poate fi justificată atunci când partea nu a putut obține aceste probe înainte și când, pentru a aprecia dacă depunerea sau propunerea tardivă este justificată, este necesar să se verifice dacă probele în discuție se aflau deja în dosarul administrativ pe care s-a întemeiat decizia atacată. În acest caz, respingerea probelor menționate nu ar fi justificată, având în vedere că pârâta le-a luat deja în considerare înainte de adoptarea deciziei sale.

42. Trebuie să se observe că jurisprudența în cauză nu are domeniul de aplicare pe care i-l atribuie recurentele. Astfel, Curtea nu a statuat exact ca mai sus într-o situație precum cea aflată în discuție în speță. Este important să se sublinieze că această jurisprudență își are originea în litigiile privind mărcile Uniunii Europene și se explică prin anumite particularități ale litigiilor în acest domeniu concret al dreptului Uniunii.

43. Această concluzie decurge din Ordonanța Curții din 13 septembrie 2011, Wilfer/OAPI [14].

[12] Hotărârea din 14 martie 2018 (T-651/16, nepublicată, EU:T:2018:137).

[13] Hotărârea din 7 iunie 2018 (T-72/17, EU:T:2018:335).

[14] C-546/10 P, nepublicată, EU:C:2011:574, punctele 40-43 (denumită în continuare „Ordonanța Wilfer/OAPI”)

44. În esență, în cauza menționată, Curtea a afirmat că Tribunalul a arătat în mod corect că, în conformitate cu articolul 63 din Regulamentul (CE) nr. 40/94 al Consiliului[15], nu poate reexamina situația de fapt din perspectiva unor probe prezentate pentru prima dată în fața sa. Scopul acțiunilor cu care este sesizat Tribunalul este controlul legalității deciziilor camerelor de recurs ale EUIPO având în vedere această dispoziție, iar legalitatea trebuie apreciată prin prisma informațiilor aflate la dispoziția lor la momentul adoptării deciziilor în cauză (punctele 40 și 41 din Ordonanța Wilfer/OAPI).

45. În plus, Curtea a arătat că toate părțile erau de acord că expertiza și reprezentările mărcilor Uniunii Europene și naționale invocate de reclamant ca probe au fost prezentate pentru prima dată în fața Tribunalului și nu au fost prezentate camerei de recurs a EUIPO. Tribunalul le-a respins, așadar, în mod corect ca inadmisibile. Prin urmare, această respingere nu a încălcat dreptul reclamantului de a fi ascultat (punctul 42 din Ordonanța Wilfer/OAPI).

46. În sfârșit, Curtea a observat că nici din cererea de sesizare a Tribunalului, nici din hotărârea atacată nu reiese că recurentul ar fi invocat, în fața instanței respective, încălcarea de către camera de recurs a principiului potrivit căruia aceasta trebuie să examineze din oficiu situația de fapt pentru a stabili admisibilitatea probelor menționate (punctul 43 din Ordonanța Wilfer/OAPI).

47. În consecință, jurisprudența menționată de recurente la punctul 41 din prezentele concluzii nu este aplicabilă în prezenta cauză, iar argumentele lor trebuie respinse ca nefondate.

48. Din toate considerațiile anterioare rezultă că primul motiv trebuie respins ca nefondat.

B. Al doilea motiv de recurs, întemeiat pe interpretarea eronată a articolului 17 din Regulamentul 2015/1589 și pe aplicarea eronată a articolului 296 TFUE

1. Primul aspect al celui de al doilea motiv de recurs

49. Recurentele susțin că, în conformitate cu articolul 17 alineatul (2) din Regulamentul (UE) 2015/1589[16], măsura Comisiei, și anume solicitarea de informații (denumită în continuare „SDI”), trebuie să vizeze un obiect concret al investigării. Tribunalul a aplicat în mod eronat o jurisprudență constantă, potrivit căreia o SDI trebuie să vizeze o măsură concretă pentru ca termenul de prescripție să fie întrerupt în temeiul acestei dispoziții. Recurentele afirmă că Tribunalul a încălcat totodată principiile încrederii legitime și securității juridice.

50. Decizia atacată identifică patru acorduri din 2002 în cazul ajutorului acordat Ryanair. În plus, din hotărârea atacată reiese că toate părțile erau de acord că, pentru toate acordurile din 2002, termenul de prescripție prevăzut la articolul 17 din Regulamentul 2015/1589 a început să curgă la 9 august 2002. În acest context, recurentele au susținut în cursul procedurii administrative, iar apoi în fața Tribunalului că termenul de 10 ani expirase la momentul în care Comisia a solicitat autorităților austriece și Ryanair informații privind acordurile din 2002 (solicitările respective au fost formulate abia în anul 2015, în timp ce termenul de prescripție a expirat la 8 august 2012) (punctul 66 din hotărârea atacată). Potrivit recurentelor, Comisia a aflat despre existența acordurilor din 2002 cel mai devreme abia la 31 august 2012, prin intermediul unui document

[15] Regulamentul din 20 decembrie 1993 al Consiliului privind marca comunitară (JO 1994, L 11, p. 1, Ediție specială, 17/vol. 1, p. 146).

[16] Regulamentul din 13 iulie 2015 al Consiliului de stabilire a normelor de aplicare a articolului 108 [TFUE] (JO 2015, L 248, p. 9).

care i-a fost transmis de Ryanair, după cum reiese din decizia sa de extindere a procedurii formale de investigare. Acestea susțin că, între 9 august 2002 și 8 august 2012, Comisia nu a luat nicio măsură de natură să întrerupă termenul de prescripție. Ele afirmă că, înainte de 31 august 2012, Comisia nu a putut lua nicio măsură care să întrerupă termenul de prescripție în privința acordurilor din 2002. Motivul este că un asemenea efect de întrerupere necesita ca „măsura adoptată“, în sensul articolului respectiv, să vizeze în mod relativ precis ajutorul în discuție. Considerând că o expresie generală produce un astfel de efect de întrerupere, Tribunalul a interpretat în mod eronat articolul 17 din Regulamentul 2015/1589.

51. În decizia sa din 22 februarie 2012 de inițiere a procedurii, Comisia a precizat că, pe baza informațiilor de care dispunea, a decis să examineze, în ceea ce privește companiile în discuție, „acordurile din 2002 cu Ryanair” și „acordurile din 2006 cu Ryanair”. În cazul acordurilor din 2002, se pare că a existat un acord de cooperare între KFBG și Ryanair din 22 ianuarie 2002 și un acord de marketing între DMG și LV, tot din 22 ianuarie 2002. În ceea ce privește decizia sa din 23 iulie 2014, prin care Comisia a extins procedura oficială de investigare, din această decizie reiese că extinderea se referea de asemenea la acordul de marketing încheiat între DMG și AMS din 22 ianuarie 2002, precum și la „scrisoarea de însoțire anexată la acordul de marketing dintre DMG și LV”, tot din aceeași dată.

52. Apoi, în hotărârea atacată (punctele 73-77), Tribunalul a analizat diferitele elemente și solicitările de informații care au fost adresate autorităților austriece și Ryanair înainte de inițierea procedurii formale de investigare și a dedus din acestea că toate solicitările pe care le-a analizat acopereau inclusiv ASM din 2002 între DMG și AMS și scrisoarea de însoțire din 2002 între DMG și LV, astfel încât era vorba despre măsuri de natură să întrerupă termenul de prescripție prevăzut de Regulamentul 2015/1589.

53. În continuare, la punctele 77-79 din hotărârea menționată, Tribunalul a constatat că diferite elemente ale deciziei în discuție demonstrează că ASA din 2002 și „acordurile de marketing încheiate în 2002” erau în mod indisolubil legate între ele și, prin urmare, termenul de prescripție a fost într-adevăr întrerupt de SDI analizată de Tribunal.

54. În sfârșit, la punctele 80-84 din hotărârea în cauză, Tribunalul a statuat în esență că, întrucât autoritățile austriece și Ryanair cunoșteau, în calitatea lor de destinatari, conținutul scrisorilor prin care li se solicitau informații suplimentare, indicarea datelor la care Comisia a luat măsurile de natură să întrerupă termenul de prescripție era suficientă pentru ca obligația sa de motivare să fie îndeplinită.

55. Subliniem că deja Curtea a statuat că termenul de prescripție prevăzut la articolul 17 poate fi întrerupt de o măsură care nu a fost notificată beneficiarului ajutorului [17].

56. De asemenea, ea a stabilit că expirarea acestui termen nu face decât să limiteze în timp prerogativele Comisiei de recuperare a ajutoarelor de stat și că, prin urmare, expirarea termenului respectiv nu poate avea ca efect regularizarea retroactivă a ajutoarelor de stat ilegale doar pentru că ele devin ajutoare existente [18].

[17] A se vedea, referitor la articolul 15 (devenit articolul 17 din Regulamentul 2015/1589) din Regulamentul (CE) nr. 659/1999 al Consiliului din 22 martie 1999 de stabilire a normelor de aplicare a articolului 93 din Tratatul CE, Hotărârea din 6 octombrie 2005, Scott/Comisia (C-276/03 P, EU:C:2005:590, punctul 36).

[18] A se vedea prin analogie Hotărârea din 23 ianuarie 2019, Fallimento Traghetti del Mediterraneo (C-387/17, EU:C:2019:51, punctele 61 și 62).

57. Totuși, se pare că încă nu au fost oferite de către Curte clarificări exprese cu privire la gradul de precizie a informațiilor pe care trebuie să le conțină o măsură, adoptată de Comisie în sensul articolului 17 (precum o SDI), pentru a întrerupe acest termen.

58. În această privință, până în prezent, Tribunalul a statuat doar că „simplitatea [SDI] nu are drept consecință privarea sa de efecte juridice ca măsură de natură să întrerupă termenul de prescripție prevăzut la [actualul articol 17 din Regulamentul 2015/1589]”[19].

59. Aceasta ridică problema dacă – după cum susțin recurentele – Tribunalul a adoptat o interpretare prea largă a noțiunii de „măsură” care poate constitui un act de întrerupere a termenului de prescripție prevăzut la articolul 17 din Regulamentul 2015/1589.

60. În primul rând, potrivit modului de redactare a articolului 17 alineatul (2) din Regulamentul 2015/1589, „[o]rice măsură […] cu privire la ajutorul ilegal întrerupe termenul de prescripție”.

61. Modul de redactare indică în mod clar că măsura trebuie să fie „cu privire la ajutorul ilegal”.

62. Aceasta înseamnă că legiuitorul Uniunii nu a intenționat să acorde Comisiei un cec în alb în această privință.

63. În al doilea rând, scopul termenului de prescripție este garantarea securității juridice [a se vedea considerentul (26) al Regulamentului 2015/1589], nu în ultimul rând în cazurile în care acordarea unui ajutor ilegal a rămas nedetectată o perioadă îndelungată. Acest lucru se poate întâmpla, de exemplu, în cazurile în care un stat membru nu a realizat că o anumită măsură poate fi calificată drept ajutor de stat[20]. Mai mult, doctrina juridică menționează ca obiectiv suplimentar al termenului de prescripție protecția concurenței[21].

64. Pe de o parte, măsura trebuie să fie suficient de concretă pentru a nu se acorda Comisiei acest cec în alb, în vederea evitării unei situații în care este posibil să se trimită în mod regulat SDI standardizate statelor membre și beneficiarilor, eludându-se astfel cu ușurință termenul de prescripție de zece ani. O asemenea interpretare ar încălca – după cum subliniază în mod corect recurentele – protecția încrederii legitime și a securității juridice a beneficiarului ajutorului (și a statului membru)[22]. În opinia noastră, trebuie să se țină seama și de faptul că, pentru orice întreprindere (sau stat membru), un termen de zece ani este deja o perioadă semnificativă, în cursul căreia pot fi formulate eventuale cereri de recuperare a ajutorului. Această incertitudine reprezintă de asemenea o povară economică pentru orice întreprindere.

65. Pe de altă parte, Comisia are nevoie de o perioadă suficientă pentru a-și putea desfășura investigările. Nu se poate solicita o specificare completă a măsurii care urmează să fie examinată în raport cu dreptul ajutoarelor de stat. Acesta ar fi un obstacol excesiv de mare pentru Comisie. Orice investigare se caracterizează inițial printr-un decalaj de informații între statul membru sau beneficiar și Comisie.

[19] Hotărârea din 10 aprilie 2003, Département du Loiret/Comisia (T-369/00, EU:T:2003:114, punctul 82).

[20] A se vedea de exemplu Säcker, F. J., și Montag, F. (editori), *European State Aid Law*, Beck, 2016, p. 1613.

[21] *Ibidem*. A se vedea și Lübbig, T., și Martin-Ehlers, A., *Beihilfenrecht der EU*: *das Recht der Wettbewerbsaufsicht über staatliche Beihilfen in der Europäischen Union*, Beck, 2009, p. 228.

[22] A se vedea Hotărârea din 6 octombrie 2005, Scott/Comisia (C-276/03 P, EU:C:2005:590, punctul 30).

66. În al treilea rând, în ceea ce privește conținutul și nivelul de precizie ale unei SDI care poate întrerupe termenul de prescripție, din Regulamentul 2015/1589 reiese cu claritate că, atunci când deține informații despre un presupus ajutor ilegal sau o presupusă utilizare abuzivă a unui ajutor, Comisia are dreptul să solicite informații în special statului membru vizat. Statul membru este obligat să furnizeze *toate informațiile necesare pentru a permite Comisiei să adopte o decizie în cadrul procedurii de examinare preliminară sau al procedurii formale de investigare* [23].

67. Astfel, faptul că SDI este un instrument care permite Comisiei să obțină informațiile *necesare* rezultă din considerentele (9), (10), (24) și (36), precum și din articolul 2 alineatul (2), articolul 5 alineatul (1), articolul 7 alineatul (1), articolul 12 alineatul (2), articolul 21 alineatul (1) și articolul 25 alineatul (1) din Regulamentul 2015/1589.

68. Dat fiind că instanțele Uniunii s-au pronunțat deja cu privire la o serie de elemente esențiale ale SDI în temeiul Regulamentului (CE) nr. 1/2003 [24] și în special asupra elementului „necesitate”, această jurisprudență este aplicabilă *mutatis mutandis* interpretării SDI în temeiul Regulamentului 2015/1589. Astfel, articolul 18 din Regulamentul nr. 1/2003, intitulat „Solicitările de informații”, prevede același instrument de investigare aflat la dispoziția Comisiei pe care aceasta îl utilizează în investigările în materie de ajutoare de stat.

69. Având în vedere cerința privind „necesitatea” prevăzută la articolul 18 alineatul (1) din Regulamentul nr. 1/2003, instanțele Uniunii au adoptat poziția potrivit căreia Comisia poate solicita numai comunicarea unor informații susceptibile să îi permită să verifice prezumțiile privind săvârșirea unor încălcări care justifică desfășurarea investigației și care sunt indicate în SDI” [25].

70. Este necesar să existe o corelație între informațiile solicitate de Comisie și încălcarea în curs de investigare. Comisia trebuie să presupună în mod rezonabil că această informație o va ajuta să determine existența acestei presupuse încălcări [26].

71. „Necesitatea” unei SDI trebuie să fie menționată în motivarea solicitării. În ceea ce privește scopul SDI, Comisia este obligată să identifice, cu precizie, claritate și lipsă de ambiguitate, încălcarea suspectată a normelor de concurență pe care Comisia intenționează să o verifice [27].

72. Rezultă că motivarea unei SDI nu poate fi nici vagă, nici generică, mai ales dacă investigația nu mai este în faza incipientă și atunci când suspiciunile de încălcare se impune să fie prezentate cu suficientă precizie [28].

[23] A se vedea articolul 2 alineatul (2) și articolul 5 alineatele (1) și (2), care, potrivit articolului 12 alineatul (2), se aplică informațiilor solicitate în temeiul acestei dispoziții.

[24] Regulamentul Consiliului din 16 decembrie 2002 privind punerea în aplicare a normelor de concurență prevăzute la articolele 81 și 82 din tratat (JO 2003, L 1, p. 1, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 167, rectificare în Ediție specială, 08/vol. 4, p. 269).

[25] Hotărârea din 10 martie 2016, HeidelbergCement/Comisia (C-247/14 P, EU:C:2016:149, punctul 23), și Hotărârea din 28 ianuarie 2021, Qualcomm și Qualcomm Europe/Comisia (C-466/19 P, EU:C:2021:76, punctul 68). Această secțiune se bazează printre altele pe cazurile discutate în literatura juridică. A se vedea Geulette, A., și Scholz, M., *Article 18 Requests for Information*, în Prete, L., Laitenberger, J., Gauer, C., și Dekeyser, K. (editori), *Regulation 1/2003 and EU Antitrust Enforcement*, Wolters Kluwer, 2022, p. 433 și următoarele, unde se citează mai multă jurisprudență.

[26] A se vedea Hotărârea din 28 ianuarie 2021, Qualcomm și Qualcomm Europe/Comisia (C-466/19 P, EU:C:2021:76, punctul 70 și jurisprudența citată).

[27] Hotărârea din 10 martie 2016, HeidelbergCement/Comisia (C-247/14 P, EU:C:2016:149, punctele 20, 24 și 25).

[28] Hotărârea din 10 martie 2016, HeidelbergCement/Comisia (C-247/14 P, EU:C:2016:149, punctul 39).

73. Astfel, obligația specifică de motivare ce revine Comisiei constituie o cerință fundamentală, care are ca obiect nu numai să pună în evidență caracterul justificat al SDI, *ci și să acorde întreprinderilor în cauză posibilitatea de a înțelege întinderea obligației de colaborare care le revine, garantând în același timp dreptul lor la apărare și asigurând posibilitatea exercitării de către instanțele Uniunii a controlului judiciar*[29].

74. Rezultă că informațiile solicitate de Comisie ar trebui să fie identificate cu toată precizia pe care o permit împrejurările.

75. În opinia noastră, este important faptul că, întrucât întreruperea termenului de prescripție prevăzută la articolul 17 alineatul (2) din Regulamentul 2015/1589 constituie o excepție de la aplicarea termenului de prescripție de zece ani prevăzut la articolul 17 alineatul (1) din regulamentul menționat, aceasta trebuie interpretată în sens restrâns.

76. În continuare, după cum am văzut mai sus, articolul 17 alineatul (2) impune ca, pentru întreruperea termenului de prescripție în conformitate cu regulamentul menționat, o SDI scrisă a Comisiei să fie „cu privire la ajutorul ilegal”, iar articolul 18 din Regulamentul nr. 1/2003, care se poate aplica prin analogie, impune ca SDI să fie „necesare”.

77. După cum am văzut în prezentarea generală a jurisprudenței de mai sus, o SDI este „necesară” în sensul articolului 11 alineatul (1) din Regulamentul nr. 17[30], dispoziția care a precedat articolul 18 din Regulamentul nr. 1/2003, dacă „se poate considera în mod legitim că are o legătură cu prezumția privind săvârșirea încălcării”[31].

78. În opinia noastră, este clar că aceeași abordare trebuie să se aplice pentru SDI în cadrul procedurii în materie de ajutoare de stat. Prin urmare, SDI este „necesară” dacă se poate considera în mod legitim că are o legătură cu prezumția privind existența unui ajutor de stat ilegal.

79. Rezultă că, pentru a întrerupe în mod valabil termenul de prescripție de zece ani prevăzut la articolul 17 alineatul (1) din Regulamentul 2015/1589, o SDI trebuie să fie necesară pentru investigația sau procedura preliminară și, în final, pentru adoptarea deciziei de recuperare a ajutorului de stat ilegal. Prin urmare, Comisia nu poate, de exemplu, să formuleze o SDI al cărei unic scop este prelungirea termenului de prescripție în mod artificial astfel încât să mențină posibilitatea recuperării ajutoarelor de stat ilegale[32]. SDI formulate numai în acest scop nu pot fi „necesare” pentru „procedura legată de o încălcare”.

80. În plus, dacă Comisia ar putea întrerupe termenul de prescripție prin trimiterea unor SDI „generale” care nu sunt necesare pentru desfășurarea procedurii, ea ar fi în măsură să prelungească în mod sistematic termenul de prescripție dincolo de limita maximă deja destul de semnificativă de 10 ani prevăzută la articolul 17 alineatul (1) din Regulamentul 2015/1589, aducând astfel atingere acestuia.

[29] Hotărârea din 10 martie 2016, HeidelbergCement/Comisia (C-247/14 P, EU:C:2016:149, punctul 19).

[30] Regulamentul Consiliului din 6 februarie 1962 – Primul regulament de punere în aplicare a articolelor [81] și [82] din tratat (JO 1962, P 13, p. 204, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 3), care a fost regulamentul care a precedat Regulamentul nr. 1/2003.

[31] Hotărârea din 12 decembrie 1991, SEP/Comisia (T-39/90, EU:T:1991:71, punctul 29) (recurs respins de Curte).

[32] A se vedea în acest sens Hotărârea din 15 februarie 2001, Austria/Comisia (C-99/98, EU:C:2001:94, punctele 45-67).

81. Trebuie arătat că abordarea noastră a fost deja urmată în jurisprudența instanțelor Uniunii, în care s-a analizat dacă SDI ale Comisiei formulate în temeiul Regulamentului nr. 17 pot să întrerupă termenul de prescripție prevăzut de Regulamentul (CEE) nr. 2988/74[33].

82. În prezenta cauză, Tribunalul a examinat modul de redactare a tuturor celor patru SDI, a întrebărilor adresate de Comisie, precum și a răspunsurilor furnizate de Ryanair. Tribunalul a examinat apoi criteriile care determină o specificare suficientă a contractelor individuale „cu privire la" a căror legalitate se poate efectua o apreciere. Considerăm că, în speță, SDI îndeplinesc condițiile pentru întreruperea termenului de prescripție. Ele nu au fost vagi și au avut ca scop obținerea informațiilor necesare referitoare la ajutorul suspectat.

83. Problema condițiilor în care contractele pot fi considerate ca fiind legate între ele în mod indisolubil are o legătură directă cu acest aspect. El este relevant atunci când se stabilește dacă faptul că două acorduri au fost menționate în mod special, în timp ce celelalte două nu au fost menționate, trebuie considerat ca fiind lipsit de suficientă precizie și, astfel, fără implicații asupra acordurilor care nu au fost menționate.

84. Potrivit Tribunalului, există o legătură indisolubilă între contracte care decurge din intensitatea relației economice dintre părțile contractante, din încheierea contractelor în același moment, precum și din legătura care există între contracte din perspectiva obiectului și a condițiilor (hotărârea atacată, punctul 77 și următoarele).

85. În opinia noastră, având în vedere această strânsă legătură, separarea contractelor în ceea ce privește întreruperea termenului de prescripție ar fi arbitrară. Cele patru contracte formează o construcție economică a cărei divizare în patru contracte, în special, a avut loc numai deoarece compania în sine este împărțită în filiale. Prin urmare, ruperea acestei legături nu ar ține seama de contextul factual al cauzei.

86. Chiar dacă Tribunalul nu a examinat dacă SDI în cauză îndeplinesc criteriul „necesității" (pe care l-am explicat mai sus), reiese în mod clar din documentele aflate în fața Curții că, în prezenta cauză, aceste SDI au fost într-adevăr necesare în măsura în care au avut în mod vădit o legătură cu prezumția privind existența unui ajutor ilegal și au fost necesare pentru investigația preliminară, iar în final, pentru adoptarea deciziei de recuperare a ajutorului de stat ilegal.

87. Considerăm că soluția pe o propunem mai sus decurge din interpretarea Regulamentului 2015/1589 și nu implică un cec în alb pentru Comisie și nici nu stabilește cerințe nerealizabile pentru investigările acestei instituții. Ea stabilește astfel un echilibru între protecția securității juridice și restabilirea unei concurențe efective, care constituie două principii concurente consacrate de acest regulament [considerentele (25) și (26)].

88. Rezultă că primul aspect al celui de al doilea motiv de recurs trebuie respins ca nefondat.

[33] Regulamentul Consiliului din 26 noiembrie 1974 privind termenele de prescripție a acțiunilor și a aplicării sancțiunilor conform normelor Comunității Economice Europene privind transporturile și concurența (JO 1974, L 319, p. 1, Ediție specială, 07/vol. 1, p. 78). A se vedea Hotărârea din 19 martie 2003, CMA CGM și alții/Comisia (T-213/00, EU:T:2003:76, punctele 484-511) (recurs respins de Curte).

2. Al doilea aspect al celui de al doilea motiv de recurs

89. Recurentele susțin în esență că Tribunalul a aplicat în mod eronat articolul 296 TFUE atunci când a considerat că motivarea deciziei atacate este suficientă, în pofida faptului că decizia nu explică în mod explicit motivele pentru care Comisia a respins argumentele invocate de recurente în cursul procedurii administrative, și anume că expirase termenul de prescripție prevăzut la articolul 17 din Regulamentul 2015/1589.

90. Hotărârea atacată precizează că este suficient să se expună faptele și considerațiile juridice de importanță fundamentală în contextul deciziei [34]. În plus, „dat fiind că autoritățile austriece și Ryanair cunoșteau […] conținutul scrisorilor pentru solicitarea de informații suplimentare care le-au fost trimise de Comisie, aceasta din urmă, având în vedere articolul 296 TFUE, trebuia să indice doar faptele care prezintă o importanță fundamentală în contextul deciziei atacate” [35].

91. În opinia noastră, ceea ce este decisiv este aspectul dacă ipoteza potrivit căreia corespondența dintre Comisie și destinatar trebuie analizată în ansamblul său este compatibilă cu principiile stabilite de jurisprudența privind articolul 296 TFUE.

92. După cum se arată în mod corect la punctul 80 din hotărârea atacată, Curtea a afirmat deja în mod clar că „nu este obligatoriu ca motivarea să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, având în vedere că problema dacă motivarea unui act respectă condițiile impuse de articolul [296 TFUE] trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului de redactare, ci și în raport cu contextul său, precum și cu ansamblul normelor juridice care reglementează materia respectivă” [36].

93. Întrucât „contextul” include în mod vădit și toată corespondența, argumentul recurentelor întemeiat pe aplicarea eronată a jurisprudenței privind articolul 296 TFUE este nefondat în prezenta cauză.

94. Este necesar să se țină seama de faptul că procedura de control al ajutoarelor de stat este o procedură inițiată față de statul membru responsabil, iar părțile interesate (inclusiv beneficiarul) nu pot pretinde o dezbatere în contradictoriu cu Comisia precum cea existentă în beneficiul statului membru respectiv [37].

95. Prin urmare, Comisia nu avea obligația să răspundă în mod special la observațiile recurentelor în această privință.

96. Rezultă că al doilea aspect al celui de al doilea motiv de recurs trebuie respins ca nefondat și, prin urmare, al doilea motiv de recurs trebuie respins în totalitate.

[34] Hotărârea atacată, punctul 81 (și jurisprudența citată).

[35] Hotărârea atacată, punctul 83.

[36] Hotărârea din 2 aprilie 1998, Comisia/Sytraval și Brink’s France (C-367/95 P, EU:C:1998:154, punctul 63 și jurisprudența citată).

[37] Hotărârea din 11 martie 2020, Comisia/Gmina Miasto Gdynia și Port Lotniczy Gdynia Kosakowo (C-56/18 P, EU:C:2020:192, punctele 73-75).

C. Al treilea motiv de recurs, întemeiat pe denaturarea elementelor de probă în cadrul aprecierii chestiunii dacă Comisia a aplicat în mod legal criteriul operatorului privat în economia de piață

97. Recurentele susțin în esență că Tribunalul a denaturat sensul clar al probelor prezentate în fața sa atunci când a apreciat dacă Comisia a aplicat în mod legal așa-numitul „criteriu al operatorului privat în economia de piață” (denumit în continuare „criteriul privind OEP”) atunci când a stabilit dacă recurentele au beneficiat de un avantaj în sensul articolului 107 alineatul (1) TFUE. În special, ele susțin că Tribunalul a denaturat probele referitoare la (i) taxa de securitate prevăzută într-un acord de servicii aeroportuare încheiat între aeroport și Ryanair, (ii) estimarea cheltuielilor de funcționare marginale pe care aeroportul le-ar fi putut preconiza (marja de securitate) și (iii) factorul de încărcare pe care s-a întemeiat Comisia atunci când a efectuat analiza *ex ante* a profitabilității.

98. Este necesar să se aprecieze dacă elementele invocate de recurente au fost denaturate de Tribunal în sensul jurisprudenței Curții [38] și, în cazul unui răspuns afirmativ, dacă această denaturare este de natură să afecteze concluzia Tribunalului potrivit căreia, în esență, Comisia și-a întemeiat constatarea existenței unui avantaj pe informații și date suficiente și credibile.

99. Totuși, nu este suficient ca recurentele să fi „precizat toate pasajele relevante din dosarul cauzei care permit Curții să concluzioneze că au avut loc denaturări ilegale”, întrucât o denaturare trebuie să reiasă în mod evident din înscrisurile dosarului, fără a fi necesară o nouă apreciere a faptelor și a probelor [39].

1. Taxa de securitate

100. Recurentele fac trimitere la argumentele pe care le-au invocat în primă instanță (potrivit cărora taxa de securitate a fost facturată și plătită de Ryanair) și susțin că probele din dosar arată că Ryanair avea obligația contractuală să plătească taxa de securitate, precum și faptul că a plătit-o efectiv în conformitate cu această obligație. Ele susțin că Tribunalul nu a analizat în mod corespunzător probele prezentate în fața sa.

101. În primul rând, la punctele aflate în discuție în cadrul recursului (punctele 331 și 332), Tribunalul nu ar fi precizat că taxa respectivă nu a fost transferată de aeroport către Ryanair. În schimb, s-a limitat să afirme că taxa menționată a fost rambursată către Ryanair.

102. Totuși, chiar dacă s-ar dovedi că din probele invocate de Ryanair reiese în mod vădit că ea a plătit această taxă de securitate aeroportului (*quod non*) – împrejurare pe care, în orice caz, Tribunalul nu a pus-o în discuție la punctele menționate –, aceasta nu ar demonstra în mod necesar că Tribunalul a săvârșit denaturările de probe invocate de recurente în această privință și că a ajuns în mod eronat la concluzia potrivit căreia Comisia putea considera – fără a săvârși o eroare vădită de apreciere – că taxa în cauză a constituit un cost marginal pentru aeroport în cadrul analizei rentabilității acordurilor din 2006.

[38] Hotărârea din 28 ianuarie 2021, Qualcomm și Qualcomm Europe/Comisia (C-466/19 P, EU:C:2021:76, punctele 43 și 44).

[39] Hotărârea din 8 martie 2016, Grecia/Comisia (C-431/14 P, EU:C:2016:145, punctul 32), și Hotărârea din 2 martie 2021, Comisia/Italia și alții (C-425/19 P, EU:C:2021:154, punctul 52).

103. Astfel, Tribunalul și-a întemeiat concluzia pe explicația Comisiei potrivit căreia autoritățile austriece au confirmat în două rânduri faptul că taxa de securitate a fost rambursată în final către Ryanair.

104. La punctul 332 din hotărârea atacată, Tribunalul nu face decât să arate în această privință că Comisia a solicitat în mod diligent, din partea statului membru în cauză, informații relevante, care au permis Tribunalului să stabilească dacă taxa de securitate a fost, efectiv, rambursată către Ryanair.

105. Considerăm că Tribunalul a concluzionat în mod întemeiat că Comisia și-a îndeplinit obligația de a efectua o examinare diligentă și imparțială și că trebuia să se bazeze pe informațiile furnizate de Austria și să considere că taxa de securitate a fost un cost marginal pentru aeroport în cadrul analizei rentabilității acordurilor din 2006.

106. În plus, chiar dacă s-ar susține că, în lipsa unor probe concrete prezentate de Comisie, Tribunalul nu putea atribui o asemenea pondere afirmațiilor sale (*quod non*), aceasta oricum nu ar constitui o denaturare a probelor în sensul jurisprudenței Curții [40].

107. Este suficient să se precizeze că nu era imposibil ca recurentele să demonstreze că taxa de securitate nu a fost rambursată către Ryanair, întrucât se presupune că o analiză a contabilității sale ar fi putut arăta acest lucru.

2. Marja de securitate

108. În ceea ce privește marja de securitate adăugată de autoritățile austriece la valorile care au fost utilizate ca bază de calcul pentru cheltuielile de funcționare marginale relevante în cadrul analizei rentabilității acordurilor din 2002, recurentele susțin că raportul Oxera, consilierul lor economic, din 2018 arată că estimările Comisiei privind cheltuielile marginale erau inexplicabil de ridicate și că Tribunalul a denaturat probele prin faptul că a ignorat sau nu analizat în mod corespunzător acest raport (la punctele 301 și 302 din hotărârea atacată).

109. Este adevărat că punctele 301 și 302 care sunt criticate de recurente nu menționează raportul Oxera din 2018.

110. Totuși, nu rezultă *ipso facto* că Tribunalul a denaturat documentul respectiv. Considerăm că, prin argumentația lor, recurentele urmăresc de fapt mai degrabă să conteste ponderea atribuită de instanța menționată argumentelor Comisiei în raport cu propriile lor argumente. Acest lucru echivalează însă cu solicitarea de către recurente a unei noi aprecieri a faptelor și a probelor, care este inadmisibilă în recurs.

111. Mai mult, argumentul lor se întemeiază pe o lectură parțială a hotărârii atacate. Aprecierea Tribunalului cu privire la susținerea mai amplă a recurentelor în prima instanță privind supraestimarea costurilor marginale legate de acordurile din 2002 (marja de securitate face parte din aceste cheltuieli de funcționare marginale) se află la punctul 288 și următoarele din hotărârea atacată. În special, la punctele 289 și 296, Tribunalul face referire la raportul Oxera din 2018. Prin urmare, argumentul recurentelor potrivit căruia în hotărârea atacată nu s-a făcut nicio referire la acest raport este pur și simplu eronat, iar afirmația lor potrivit căreia Tribunalul nu a luat în considerare raportul respectiv este nefondată.

[40] Care este amintită la punctul 99 din prezentele concluzii.

112. Este suficient să arătăm că Tribunalul a considerat explicațiile Comisiei ca fiind suficiente pentru a exclude presupusa supraevaluare a cheltuielile de funcționare marginale (inclusiv a marjei de securitate), fără a fi necesar ca acesta să menționeze în mod explicit raportul Oxera din 2018 în cazul fiecărei susțineri a recurentelor în acest context. Astfel, nu a existat nicio denaturare a probelor de către Tribunal.

3. Factorul de încărcare

113. Factorul de încărcare a fost relevant pentru analiza *ex ante* a rentabilității în ceea ce privește acordurile din 2002. Decizia atacată a utilizat un factor de încărcare de 70 %, pe care recurentele îl consideră prea mic. Ele susțin că (i) ASA din 2002 a stabilit un factor de încărcare-țintă de 76 %, (ii) Comisia a utilizat un factor de încărcare mai mare, și anume de 85 %, în analiza sa privind acordurile din 2006, (iii) în decizia atacată s-a arătat că aeroportul a avut operațiuni cu aeronave civile la scurt timp după înființarea sa în 1915 și că, astfel, a acumulat „multe decenii de experiență în domeniul aviației civile” și (iv) raportul Oxera din 2018 a arătat că factorul de încărcare-țintă de 76 % a fost apropiat de factorul de încărcare de aproximativ 80 % realizat de Ryanair în întreaga sa rețea, deși ușor mai mic decât acesta. Recurentele reproșează Tribunalului că nu a ținut seama sau nu a luat în considerare în mod corespunzător probele și că a considerat susținerile Comisiei ca fiind adevărate fără nicio verificare.

114. În opinia noastră, argumentele recurentelor trebuie respinse pentru motive similare celor pe care le invocăm mai sus în legătură cu marja de securitate.

115. Tribunalul arată că ASA din 2002 a avut un factor de încărcare-țintă de 76 % – după cum susțin recurentele în cadrul prezentului motiv de recurs – și că Comisia a utilizat valoarea de 70 % în decizia atacată fără să fi săvârșit o eroare vădită de apreciere, dat fiind că aeroportul nu avea în acel stadiu nicio experiență cu companiile aeriene low-cost și că aceste companii erau la momentul respectiv mai puțin cunoscute decât în prezent.

116. Împrejurarea că aeroportul era în funcțiune din 1915 și că a acumulat astfel „experiență în domeniul aviației civile” nu poate pune în discuție faptul că acesta nu avea experiență cu Ryanair sau cu alte companii aeriene low-cost la momentul încheierii acordurilor din 2002. De altfel, recurentele nu contestă acest lucru.

117. Prin urmare, argumentul recurentelor potrivit căruia Tribunalul nu a ținut seama sau nu a luat în considerare în mod corespunzător probele prezentate în fața sa trebuie respins ca nefondat. Chiar dacă recurentele nu sunt de acord cu aprecierea probelor efectuată de Tribunal, aceasta nu înseamnă că instanța respectivă a denaturat probele în cauză.

4. Concluzie privind al treilea motiv de recurs

118. Recurentele nu au demonstrat că Tribunalul a denaturat probele și cu atât mai puțin că aceste denaturări sunt evidente. În consecință, al treilea motiv de recurs trebuie respins ca nefondat.

D. Al patrulea motiv de recurs, întemeiat pe erori de drept referitoare la cuantumul ajutorului care trebuie recuperat

119. Recurentele susțin în esență că Tribunalul a concluzionat în mod eronat că atât existența, cât și cuantumul ajutorului trebuie să fie apreciate numai pe baza unor probe *ex ante*. Mai mult, Tribunalul nu ar fi analizat argumentele lor potrivit cărora corectarea datelor *ex ante* trebuie efectuată în ceea ce privește „elementele aflate în mod direct sub controlul entității care a acordat ajutorul”, ci a făcut referire doar la evoluții „total fortuite”. Recurentele susțin că Tribunalul a interpretat greșit jurisprudența (ceea ce nu împiedică Comisia să facă astfel de corectări). Ele susțin că eroarea Tribunalului decurge dintr-o confuzie între „acordarea” și „plata” ajutorului.

120. Se pare că recurentele pun în discuție *de facto* fundamentul criteriului privind OEP, și anume ceea ce ar fi făcut un investitor privat diligent în economia de piață la momentul încheierii acordurilor.

121. Argumentul recurentelor pare inoperant. Astfel, Curtea a statuat în mod clar că, în vederea aplicării criteriului privind OEP, „sunt relevante numai elementele disponibile și evoluțiile previzibile la data la care a fost adoptată decizia de a lua măsura în cauză”[41].

122. Prin urmare, „elementele ulterioare momentului în care a fost adoptată măsura în cauză nu pot fi luate în considerare în vederea aplicării [criteriului privind OEP]”[42].

123. Mai mult, Curtea a statuat deja că, având în vedere jurisprudența de mai sus, o argumentație prin care recurenta contestă temeinicia aprecierii Tribunalului referitoare la evaluarea ajutoarelor ce trebuie recuperate este *inoperantă*, în măsura în care este întemeiată pe luarea în considerare a unor evenimente ulterioare acordării măsurilor în discuție[43].

124. În această privință, considerăm de asemenea că, contrar argumentelor recurentelor, modul de redactare a punctului de mai sus din Hotărârea Larko/Comisia arată cu claritate că acesta privește *atât* existența unui ajutor, *cât și* cuantumul ajutorului care trebuie recuperat.

125. După cum a arătat Comisia, argumentele recurentelor conduc la o interferență între cele două tipuri de situații menționate mai sus și creează un anumit grad de confuzie în recursul lor. În orice caz, în hotărârea atacată, Tribunalul a abordat în mod corect ambele situații la care fac referire („taxele de marketing plătite efectiv către Ryanair sau către LV și AMS în perioada relevantă” și „ajustările bazate pe alte date *ex post* privind veniturile și costurile care au indicat o supraestimare clară a costurilor”).

126. În primul rând, Tribunalul amintește principiile criteriului privind OEP și explică, în special la punctul 419 din hotărârea atacată, că atât existența, cât și cuantumul ajutorului trebuie să fie apreciate în funcție de situația existentă la momentul acordării sale. Făcând trimitere la acest principiu, Tribunalul a respins afirmația recurentelor potrivit căreia Comisia ar fi trebuit să „corecteze” cheltuielile de funcționare ale aeroportului pe baza unor probe *ex post* la calcularea cuantumului ajutorului, după cum se arată la punctele 427-429 din hotărârea atacată.

127. În această privință, Tribunalul a aplicat în mod corect Hotărârea Larko/Comisia.

[41] Hotărârea din 26 martie 2020, Larko/Comisia (C-244/18 P, EU:C:2020:238, punctul 31. A se vedea și punctele 28-30) (denumită în continuare „Hotărârea Larko/Comisia”).

[42] Hotărârea Larko/Comisia, punctul 32.

[43] Hotărârea Larko/Comisia, punctul 113.

128. Referirea recurentelor la „erori” este înșelătoare, întrucât ele se referă la informații care nu erau disponibile la momentul acordării ajutorului (solicitarea corectării cheltuielilor de funcționare din 2002 pe baza datelor din sistemul de contabilitate a costurilor din 2005, sistem care nici măcar nu era disponibil anterior pentru aeroport). Dintr-o perspectivă *ex ante*, este complet incorect să se vorbească despre „erori” atunci când se face referire la informații *ex post*. Rezultă în continuare că afirmația recurentelor potrivit căreia o astfel de „corectare” trebuie efectuată dacă „eroarea” se află în datele entității care a acordat ajutorul este lipsită de relevanță și, în orice caz, inoperantă.

129. Suntem de acord cu poziția Comisiei potrivit căreia, dacă s-ar urma argumentația recurentelor, cuantumul ajutorului ar putea fi „corectat” pe baza datelor *ex post* și în detrimentul beneficiarului. În acest sens, la punctul 421 din hotărârea atacată, Tribunalul s-a limitat să furnizeze anumite exemple de evoluții fortuite care ar putea să determine o variație a cuantumului ajutorului, însă nu a introdus cerința ca astfel de evoluții să fie în afara controlului entității care a acordat ajutorul.

130. În al doilea rând, contrar argumentelor recurentelor, Tribunalul a abordat în mod corect situația în care Austria putea modifica ajutorul care trebuie recuperat în ceea ce privește plățile către beneficiar care nu au fost efectuate în mod efectiv. După cum a observat Tribunalul la punctul 422 din hotărârea atacată, Austria ar fi susținut, în cadrul procedurii de investigare a Comisiei, că un anumit acord de furnizare a unui ajutor nu a intrat de fapt în vigoare, întrucât a fost înlocuit cu un alt acord. Totuși, Austria nu a prezentat nicio dovadă în susținerea acestei afirmații. În consecință, Comisia a inclus acordul contestat în calculul cuantumului ajutorului, dar a permis Austriei să ajusteze ulterior cuantumul ajutorului care trebuie recuperat într-o etapă ulterioară, sub rezerva dovezilor pe care Austria urma să le furnizeze. Acest lucru este explicat la punctele 422 și 426 din hotărârea atacată. Este important de reținut că este necesar ca orice asemenea ajustare să se bazeze pe probe care existau la momentul încheierii acordurilor în cauză.

131. Este important de menționat că, potrivit Curții, „nicio dispoziție de drept [al Uniunii] nu impune Comisiei, atunci când dispune restituirea unui ajutor declarat incompatibil cu piața internă, să determine cuantumul exact al ajutorului care trebuie restituit. Este suficient în această privință ca decizia Comisiei să includă informații care să-i permită beneficiarului să calculeze el însuși cuantumul fără prea mari dificultăți” [44].

132. Acesta este principiul pe care Tribunalul l-a amintit la punctul 415 din hotărârea atacată și pe care l-a aplicat în prezenta cauză la punctele 422-426 din cuprinsul său.

133. Recurentele susțin că atât Hotărârea Larko, cât și Hotărârea Freistaat Thüringen [45], care au fost invocate de Tribunal (și de Comisie în decizia atacată) se referă la garanții, iar hotărârile menționate nu includ principiul potrivit căruia nu doar existența unui ajutor, ci și cuantumul ajutorului respectiv trebuie apreciate în funcție de situația existentă la momentul acordării sale. Se pretinde că acest lucru ar fi convenabil pentru Comisie, întrucât garanțiile sunt probabil singurul tip de măsură de ajutor în cazul căreia distincția dintre acordare și plată este mai puțin clară. Acest lucru se explică prin faptul că nicio furnizare activă de fonduri sau de servicii nu este necesară din partea entității care acordă ajutorul după acordarea unei garanții și în perioada de valabilitate a garanției respective.

[44] A se vedea Hotărârea din 20 martie 2014, Rousse Industry/Comisia (C-271/13 P, nepublicată, EU:C:2014:175, punctul 77). A se vedea și Hotărârea din 18 octombrie 2007, Comisia/Franța (C-441/06, EU:C:2007:616, punctul 29 și jurisprudența citată).

[45] Hotărârea atacată, punctul 419, care face trimitere la Hotărârea din 19 octombrie 2005, Freistaat Thüringen/Comisia (T-318/00, EU:T:2005:363, punctul 125), precum și la Hotărârea Larko/Comisia, punctul 113.

134. În primul rând, susținerile recurentelor sunt incorecte. Reiese din cuprinsul punctului 113 din Hotărârea Larko/Comisia că acesta privește atât existența unui ajutor, cât și valoarea ajutorului care trebuie recuperat.

135. În al doilea rând, considerăm că simpla împrejurare menționată la punctul 133 din prezentele concluzii nu este suficientă pentru a înlătura aplicarea jurisprudenței respective în speță [46].

136. Astfel, ajutorul din prezenta cauză nu a constat în simple transferuri „pure” de sume de bani, fără contraprestație, ale căror valori puteau fi determinate în mod direct. Dimpotrivă, el a constat în diverse mecanisme contractuale complexe prin care aeroportul (și, prin urmare, autoritățile publice) au acceptat *in fine* să suporte costuri – pe care un operator privat în economia de piață nu ar fi acceptat să le suporte – în măsura în care au „plătit în plus” pentru serviciile primite sau au renunțat la anumite tarife (sau taxe) care le erau datorate.

137. Prin urmare, în opinia noastră, Comisia era îndreptățită să considere că sumele în cauză trebuiau calculate, după cum se precizează în considerentul (563) al deciziei atacate, „pornind de la partea negativă a fluxului marginal preconizat (venituri minus costuri) la momentul încheierii tranzacției”.

138. Într-adevăr, tocmai la momentul respectiv s-a concretizat angajarea de resurse de stat în prezenta cauză, care trebuie, în consecință, să fie luate în considerare la stabilirea avantajului de care au beneficiat recurentele și, *in fine*, a cuantumului ajutorului care trebuie recuperat.

139. Din considerațiile care precedă rezultă că al patrulea motiv de recurs trebuie respins ca inoperant.

140. În sfârșit, chiar și în cazul în care Curtea va decide să nu urmeze analiza din concluziile noastre potrivit căreia acest motiv de recurs este inoperant, considerăm că se impune în orice caz ca motivul respectiv să fie respins ca nefondat.

141. Astfel, considerăm că, deși vocabularul utilizat la punctele contestate din hotărârea atacată ar putea fi considerat uneori fluctuant, din interpretarea acestei hotărâri în ansamblul său reiese că Tribunalul nu a pus în discuție faptul că obligația de recuperare a ajutoarelor plătite în mod ilegal urmărește restabilirea situației anterioare acordării sale, pentru a elimina denaturarea concurenței cauzată de avantajul concurențial generat de ajutorul ilegal [47].

142. În plus, distincția pe care recurentele încearcă să o facă între acordarea ajutorului și plata sa pare cel puțin firavă atunci când nu este vorba despre o schemă de ajutor, ci despre un ajutor individual.

143. Din considerentele care precedă rezultă că al patrulea motiv de recurs trebuie respins ca fiind inoperant și, în orice caz, ca fiind nefondat.

144. Având în vedere că toate motivele de recurs sunt nefondate, este necesară respingerea recursului în totalitate.

[46] A se vedea jurisprudența citată în Hotărârea Larko/Comisia, punctele 28-32.

[47] A se vedea printre altele Hotărârea din 15 septembrie 2022, Fossil (Gibraltar) (C-705/20, EU:C:2022:680, punctul 39 și jurisprudența citată), și Hotărârea din 5 martie 2019, Eesti Pagar (C-349/17, EU:C:2019:172, punctul 131 și jurisprudența citată).

IV. Concluzie

145. Având în vedere cele de mai sus, propunem Curții să respingă recursul și să oblige recurentele la plata cheltuielilor de judecată.